

STEFAN CZARNOCKI
(1878—1947)

*PRZEWODNICZĄCY POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOLOGICZNEGO
W LATACH 1945—1947*

Członek honorowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego prof. Stefan Czarnocki urodził się w 1878 r. na ziemi kowieńskiej; do 7 roku życia przebywał w Kurszanach, gdzie jego ojciec Jan Czarnocki był lekarzem. Po przeniesieniu się rodziców do Miropolu w gub. kurskiej St. Czarnocki ukończył szkołę realną w pobliskim mieście Sumach i po roku studiów w Instytucie Technologicznym w Charkowie wyjechał w r. 1898 do Petersburga, gdzie ukończył w r. 1906 Instytut Górniczy uzyskując tytuł inżyniera górniczego. W okresie walk wolnościowych, które spowo-

dowały zamknięcie Instytutu na dwa lata, występował jako przedstawiciel polskiej młodzieży.

Po ukończeniu Instytutu Górniczego pracował St. Czarnocki od roku 1907 do 1922 w Komitecie Geologicznym w Petersburgu, początkowo jako geolog-współpracownik, od r. 1912 zaś jako geolog.

Jeszcze podczas studiów w Instytucie Górniczym opublikował pracę dotyczącą złóż rudy żelaznej w zachodniej części Rosji oraz w Polsce. Poza tym był delegowany przez Komitet Geologiczny do Zagłębia Dąbrowskiego w celu obliczeń zasobów węgla; przy tym wyświetlił on budowę geologiczną terenu poszczególnych kopalń, uporządkował sprawę paralelizacji pokładów i podał cyfrę zasobów aktualną przez szereg lat późniejszych.

Podczas dalszej pracy w Komitecie Geologicznym zajmował się głównie badaniami geologicznymi na obszarze tzw. Kubańskiego rejonu naftowego na północnym Kaukazie. Pomiędzy 1909 i 1916 r. opublikował 4 arkusze map geologicznych z obszernymi częściami tekstowymi wyjaśniającymi budowę geologiczną terenu i charakter odnośnych złóż naftowych. Prowadził też badania na terenach naftowych w gubernii kutaiskiej, opracował dwa arkusze mapy zachodniej części gub. bakińskiej; pracował też w Kraju Zakaspijskim oraz w gub. tyfliskiej. Badał tereny węglowe w obwodzie karskim; organizował roboty geologiczno-poszukiwawcze na węglowych terenach w południowej części obwodu kubańskiego. Wreszcie dla międzynarodowego kongresu geologicznego w Kanadzie obliczył zasoby węglowe w Zagłębiu Dąbrowskim.

Wykonał szereg ekspertyz geologicznych związanych z budową kolei, przeważnie na północnym Kaukazie, a też w gub. saratowskiej i w kilku innych miejscowościach. Opracował mapy złóż kamiennych materiałów budowlanych na Kaukazie i w Krymie.

W r. 1922 przybył St. Czarnocki do Warszawy i został przyjęty do Państwowego Instytutu Geologicznego, gdzie w r. 1923 mianowano go kierownikiem Wydziału Węglowego, a następnie wicedyrektorem tego Instytutu.

Po reorganizacji Instytutu w r. 1933 stanął na czele Wydziału Węglowo-Naftowego. Po ustąpieniu prof. J. Morozewicza ze stanowiska dyrektora Instytutu Stefan Czarnocki pełnił obowiązki dyrektora tego Instytutu w okresie od 1. II. 1937 do 14. IV. 1938 przechodząc następnie do Akademii Górniczej w Krakowie.

Podczas pracy w Instytucie Geologicznym był z jego ramienia delegatem do Polskiego Komitetu Energetycznego; przez szereg lat był prezesem Warszawskiego Koła Stowarzyszenia Inżynierów Górniczych i Hutniczych. Brał udział w dwóch Kongresach w Heerlen w Holandii (1927 i 1935) poświęconych zagadnieniom stratygrafii karbonu; w VII Międzynarodowym Kongresie Górnictwa, Hutnictwa i Geologii stosowanej w Paryżu (1935 r.) oraz w Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Moskwie (1937 r.).

Z tytułu zajmowanych stanowisk w Instytucie kierował St. Czarnocki pracami Wydziału Węglowego, a następnie i Naftowego, a poza

tym specjalnymi poszukiwaniami prowadzonymi z ramienia Wydziału Wojskowego Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Co do Wydziału Węglowego, to przede wszystkim był to okres organizowania tego Wydziału, ustalania planu jego dalszej pracy oraz nawiązywania stosunków z przemysłem węglowym. I tu przejawiał się talent organizacyjny St. Czarnockiego, który od razu nadał taki kierunek pracy Wydziału, że mógł się on utrzymać bez zmian w ciągu całego dalszego okresu.

Osobiście zajął się kartowaniem geologicznym trzech arkuszy 1 : 25 000; niestety brak należytych podkładów topograficznych nie zezwolił na ich opublikowanie. Opublikował natomiast kilka prac, spośród których na pierwsze miejsce wysuwa się praca pod tytułem „Polskie Zagłębie Węglowe”; przedstawiono w niej szczegółowo wyniki badań geologicznych na tym obszarze za okres 1914—1934, omówiono wielkość zasobów węgla oraz ich rozmieszczenie i wykorzystanie.

Inną dziedziną, której dużo uwagi poświęcił St. Czarnocki, była sprawa właściwości węgla w Zagłębiu. Zorganizował on zbiór prób pokładowych węgla w północnej części Zagłębia przeznaczonych dla późniejszych opracowań petrograficznych i chemicznych w Wydziale Węglowym. Zorganizował też i kierował zebraniem prób węgla z całego terenu Zagłębia dla Instytutu Chemicznego.

W r. 1938 wyjeżdża St. Czarnocki do Krakowa i obejmuje stanowisko profesora zwyczajnego geologii stosowanej w Akademii Górniczej. Niedługo po wkroczeniu okupanta niemieckiego zostaje wywieziony razem ze swymi kolegami z Akademii Górniczej i Uniwersytetu Jagiellońskiego do obozu w Sachsenhausen.

Po powrocie uchylił się od współpracy z okupantem i zajął się pisaniem podręczników i prac z zakresu swej specjalności.

Z uruchomieniem Akademii Górniczej objął kierownictwo dziekanatu wydziału geologiczno-mierniczego.

Co się tyczy działalności St. Czarnockiego, związanej z Polskim Towarzystwem Geologicznym, to od r. 1922 był on członkiem tego Towarzystwa; w r. 1937 był też członkiem Komisji Rewizyjnej.

Pierwsze powojenne walne zgromadzenie Towarzystwa obrało St. Czarnockiego swym prezesem i na tym stanowisku pozostał do ostatniej chwili.

Śmierć Stefana Czarnockiego wywołała głęboki żal wśród jego kolegów z Instytutu Górniczego, wśród tych, którym wypadło pracować pod jego kierownictwem, jak i tych, z którymi stykał się on wśród świata górniczego.

Stanisław Doktorowicz-Hrebicki

RÉSUMÉ

Le professeur Stefan Czarnocki étudiait dans l'Institut des Mines à Petersbourg. Entre 1906—1922 il travaille dans le Comité Géologique à Petersbourg. A cette époque-là, il mène des études dans de différentes régions de la Russie. En 1922 il arrive en Pologne et entre dans le Service Géologique de Pologne à Varsovie où il dirige les travaux de la Faculté du Huiller et du Pétrole. Son oeuvre intitulée „Le bassin huiller

polonais" tient la première place parmi ses ouvrages de cette époque. En 1938 il est nommé professeur de l'Académie des Mines à Cracovie. En 1939, il est déporté par les Allemands dans le camp de concentration à Sachsenhausen. Après la guerre il revient au travail à l'Académie des Mines.

La première assemblée d'après-la-guerre de tous les membres de la Société Géologique de Pologne élit Stefan Czarnocki son président; il occupe ce poste jusqu'à sa mort.

Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki

traduit par M. Świątkowska